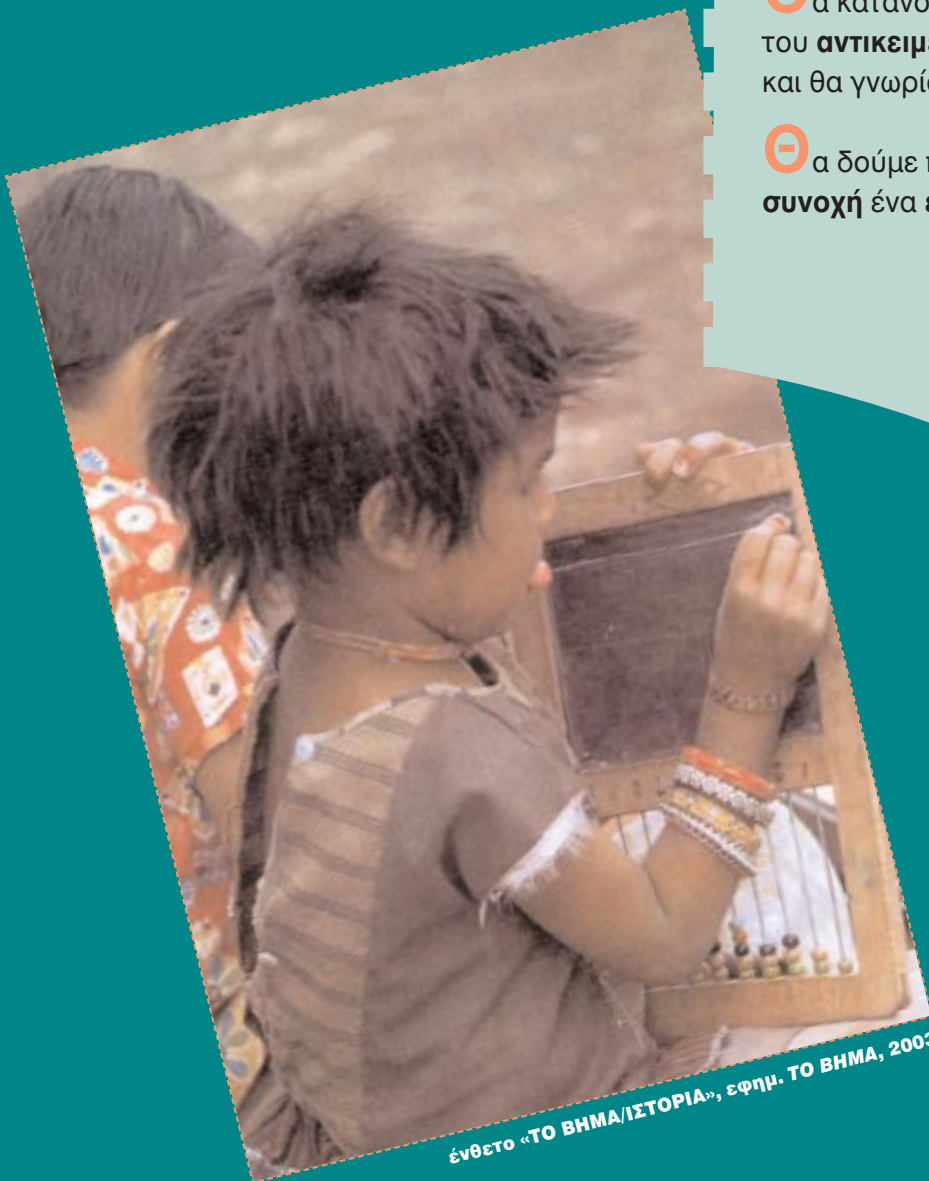

4η ενότητα

ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΣΤΟ ΧΡΟΝΟ...

Σ' αυτή την ενότητα:

- Θα διαβάσουμε και θα συζητήσουμε για το σχολείο στο παρελθόν και στο μέλλον.
- Θα αναγνωρίσουμε τις **διαθέσεις** του ρήματος.
- Θα κατανοήσουμε το ρόλο του **αντικειμένου** σε μια πρόταση και θα γνωρίσουμε τις διάφορες μορφές του.
- Θα δούμε πώς οργανώνεται και αποκτά **συνοχή** ένα **ευρύτερο κείμενο**.

ένθετο «ΤΟ ΒΗΜΑ/ΙΣΤΟΡΙΑ», εφημ. ΤΟ ΒΗΜΑ, 2003

Κείμενο 1 [Η εκπαίδευση στην αρχαία Αθήνα]

Μπορούμε λοιπόν να πούμε πως στην Αθήνα η εκπαίδευση ήταν σχεδόν εντελώς ελεύθερη και ότι την είχαν αφήσει στην ιδιωτική πρωτοβουλία. Ακόμα και για μια ειδική περίπτωση, για «τα ορφανά του Έθνους», δηλαδή για τους γιους των πολιτών που είχαν σκοτωθεί για την πατρίδα, που η συντήρησή τους γινόταν με έξοδα του δημοσίου, το κράτος περιοριζόταν να πληρώνει για την εκπαίδευση αυτών των ορφανών σε ιδιωτικούς δασκάλους. Κατά τον ίδιο τρόπο, το 480 π.Χ., όταν οι Αθηναίοι, επειδή πλησίαζε ο Ξέρξης, μετέφεραν τα παιδιά τους και τις γυναίκες τους στην Τροιζήνα, «οι κάτοικοι της Τροιζήνας» μας λέει ο Πλούταρχος «αποφάσισαν να τρέφονται οι πρόσφυγες με έξοδα του κράτους, να παίρνει ο καθένας τους δύο οβολούς, και τα παιδιά να έχουν το ελεύθερο να μαζεύουν φρούτα από παντού, και να πληρώνει το κράτος το μισθό για τους δασκάλους τους».

Κανονικά –εννοείται– οι γονείς πλήρωναν για τη μόρφωση των παιδιών τους. Καθώς ήταν φυσικό, οι γιοι των πλούσιων πολιτών ή αυτών που ήταν εύποροι μπορούσαν να συνεχίζουν τις σπουδές τους μέχρι την εφηβεία, ενώ οι γιοι των φτωχών σταματούσαν νωρίτερα, συνήθως μόλις έπαιρναν τις βάσεις. Μερικά παιδιά πάλι μάθαιναν ίσα ίσα να διαβάζουν. Γνωρίζουμε το ανέκδοτο μ' εκείνο τον Αθηναίο που το 482 π.Χ. ζήτησε από τον Αριστείδη να γράψει το ίδιο του το όνομα επάνω σ' ένα όστρακο, γιατί ο ίδιος δεν ήξερε να γράφει. Αλλά η μόρφωση φαίνεται πως είχε μεγάλη διάδοση στην Αθήνα σ' όλο τον πέμπτο αιώνα· κατά το τελευταίο τρίτο αυτού του αιώνα, στα χρόνια δηλαδή του Πελοποννησιακού πολέμου, δεν υπάρχουν αγράμματοι ανάμεσα στα πρόσωπα του Αριστοφάνη: ακόμα κι ο χωριάτης Στρεψιάδης στις *Νεφέλες*, ακόμα κι ο χοντρός αλλαντοπώλης Αγοράκριτος στους *Ιππείς* ξέρουν τα γραμματάκια τους.

Robert Flacelière, *Ο δημόσιος και ιδιωτικός βίος των αρχαίων Ελλήνων*, μτφρ. Γεράσιμος Βανδώρος, εκδ. Παπαδήμα, 1998

Ερωτήσεις κατανόησης

- 1** Η εκπαίδευση στην αρχαία Αθήνα ήταν ευθύνη του κράτους ή θέμα αποκλειστικά των ατόμων;
- 2** Υπήρχαν διαφορές και ανισότητες στην εκπαίδευση των Αθηναίων νέων εκείνη την εποχή; • Τι συμπέρασμα βγαίνει από τα πρόσωπα των κωμωδιών του Αριστοφάνη για την παιδεία στην Αθήνα τα χρόνια του Πελοποννησιακού πολέμου;

Κείμενο 2 «Να 'σαι καλά δάσκαλε!»

Και σε λίγον καιρό, όταν στο μάθημα των Νέων Ελληνικών μπήκαμε στα δημοτικά τραγούδια, ο καθηγητής μας έφεγγε πια ολόκληρος. Μας έφερνε από το σπίτι του βιβλία διάφορα, μας διάβαζε από μέσα. Έφερνε δίσκους, μαγνητόφωνα, σλάιντς. Μόλις τελείωνε το μάθημα του βιβλίου, μας έκανε προβολές, για να μας δείξει τόπους, φορεσιές, σπίτια, και έβαζε σιγανά στο μαγνητόφωνο ή στο πικάπ δίσκους με δημοτικά τραγούδια ν' ακούμε. Μας παρακινούσε μάλιστα ν' ακολουθούμε κι εμείς σιγοτραγουδώντας και έδινε αυτός πρώτος το παράδειγμα. Τα παιδιά ξεφοβήθηκαν και ξεντράπηκαν. Και μερικά που είχαν καλή φωνή, ζήτησαν από μόνα τους να πούνε τραγούδια του τόπου. Ο καθηγητής κατενθουσιάστηκε. Μας φάνηκε μάλιστα για μια στιγμή σαν δακρυσμένος, μα ίσως και να μην ήταν. Όσο τα άλλα τραγουδούσαν, δυο τρία παιδιά, αγόρια και κορίτσια, χόρευαν το τραγούδι μες στην τάξη σιγανά. Στο τέλος, χειροκροτήσαμε αυθόρμητα και μόνο τότε είδαμε τον καθηγητή μας κάπως στεναχωρημένο. «Θ' ανησυχήσουμε τους άλλους» μας είπε. Πού να ήξερε τι γινόταν προηγουμένως, με κάτι άλλους καθηγητές. Τι φασαρία και τι κακό, κι αυτό χωρίς χορούς και τραγούδια.

Και πραγματικά, βγαίνοντας διάλειμμα, από τις ερωτήσεις που μας έκαναν τα άλλα παιδιά, διαπιστώσαμε πως μόνο το χειροκρότημά μας είχαν ακούσει. Τους εξηγήσαμε και μας κοίταζαν κατάπληκτοι. «Και δεν κάνετε μάθημα;» μας ρωτούσαν. «Μάθημα δεν είναι αυτό;» τους απαντούσαμε. «Εσείς, που κάνετε αλλιώτικο μάθημα, τι ξέρετε για δημοτικά τραγούδια, σκοπούς, ακόμα και χορούς; Ξέρετε αυτό, ξέρετε εκείνο, ξέρετε το άλλο;» τους αρχίσαμε. Δεν ήξεραν οι καημένοι τίποτα, περιττό να το πούμε. Αλλά ήξεραν πολύ καλά από κατάλογο, άγριες ή φαρμακερές φωνές και τρεμούλες.

Γιώργος Ιωάννου, «Να 'σαι καλά, δάσκαλε!», στο *Εφήβων και μη*, εκδ. Κέδρος, 1998

Ερωτήσεις κατανόησης

- 1** Με ποιους τρόπους ο καθηγητής έκανε τους μαθητές να εκφράσουν ελεύθερα στην τάξη ό,τι ένιωθαν για τα δημοτικά τραγούδια;
- 2** Τι κατάλαβαν οι μαθητές σχετικά με τη διδασκαλία αυτή και πώς το εξήγησαν στους άλλους μαθητές του σχολείου;

«Εμείς του '60 οι εκδρομείς»,
Ημερολόγιο 1999, εκδ. Μεταίχμιο, 1999

Κείμενο 3 [Διαβατήριο για τη ζωή η βασική εκπαίδευση]

ένθετο «ΤΟ ΒΗΜΑ/ΙΣΤΟΡΙΑ»
εφημ. ΤΟ ΒΗΜΑ, 2003

Ο απολογισμός των προσπαθειών που καταβλήθηκαν κατά τον 20ό αιώνα για την αύξηση των εκπαιδευτικών ευκαιριών χαρακτηρίζεται από έντονες αντιθέσεις. Ο αριθμός των μαθητών στα σχολεία της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε όλο τον κόσμο αυξήθηκε από 250 περίπου εκατομμύρια το 1960 σε περισσότερα από 1.000 εκατομμύρια σήμερα. Ο αριθμός των ενηλίκων που γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση σχεδόν τριπλασιάστηκε μέσα σ' αυτό το χρονικό διάστημα, και από 1.000 περίπου εκατομμύρια που ήταν το 1960 ξεπερνά τα 2.700 εκατομμύρια σήμερα. Ωστόσο, υπάρχουν ακόμη 885 εκατομμύρια αναλφάβητοι ενήλικες στον κόσμο, και πιο συγκεκριμένα, δύο στις πέντε γυναίκες και ένας στους πέντε άντρες. Η φοίτηση στη βασική εκπαίδευση απέχει πολύ από το να είναι καθολική. Το ίδιο ισχύει και για την ολοκλήρωση της φοίτησης σ' αυτήν. Εκατόν τριάντα εκατομμύρια παιδιά δεν έχουν πρόσβαση στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, ενώ άλλα 100 εκατομμύρια γράφονται στο σχολείο αλλά δε συμπληρώνουν τα τέσσερα χρόνια φοίτησης σ' αυτό, που θεωρούνται ως το ελάχιστο ασφαλές όριο για να μην ξεχάσουν όσα έμαθαν, δηλαδή την ανάγνωση και τη γραφή. Η ανισότητα των δύο φύλων, παρόλο που αμβλύνεται, εξακολουθεί να είναι σκανδαλωδώς μεγάλη παρά τα συντριπτικά αποδεικτικά στοιχεία που υπάρχουν για το πόσο ωφελείται ολόκληρη η κοινωνία από την εκπαίδευση των γυναικών. Για να προσεγγίσουμε εκείνους που παραμένουν αποκλεισμένοι από την εκπαίδευση, δεν αρκεί μόνο να επεκτείνουμε τα εκπαιδευτικά συστήματα που ήδη υπάρχουν. Χρειάζεται να σχεδιάσουμε και να αναπτύξουμε νέα πρότυπα εκπαίδευσης και νέα συστήματα μετάδοσης της γνώσης, προσαρμοσμένα σε συγκεκριμένες ομάδες του πληθυσμού, με συντονισμένη προσπάθεια, που θα στοχεύει στην εξασφάλιση επαρκούς και ποιοτικά υψηλής βασικής εκπαίδευσης για κάθε παιδί και για κάθε ενήλικα.

Η βασική εκπαίδευση θα μπορούσε να οριστεί ως μια αρχική εκπαίδευση (επίσημη ή ανεπίσημη), η οποία καλύπτει την ηλικιακή περίοδο από το 3ο περίπου ως το 12ο τουλάχιστον έτος. Η βασική εκπαίδευση είναι αναντικατάστατο «διαβατήριο για τη ζωή», που επιτρέπει σε όλους να επωφεληθούν από αυτήν, να επιλέγουν αυτό που θέλουν να κάνουν, να συμμετέχουν στην οικοδόμηση του κοινού μέλλοντος και να μαθαίνουν διαρκώς. Η βασική εκπαίδευση είναι αναγκαία, αν θέλουμε να αντιμετωπίσουμε με επιτυχία την ανισότητα τόσο ανάμεσα στα δύο φύλα όσο και μεταξύ και εντός των διάφορων χωρών. Αποτελεί το πρώτο βήμα στην προσπάθεια άμβλυνσης των σοβαρών διακρίσεων που ταλαιπωρούν πολλές ανθρώπινες ομάδες, όπως είναι οι γυναίκες, οι αγροτικοί πληθυσμοί, οι φτωχοί των πόλεων, οι περιθωριοποιημένες εθνικές μειονότητες, τα εκατομμύρια παιδιών που εργάζονται και δεν πηγαίνουν σχολείο.

UNESCO, *Εκπαίδευση, ο θησαυρός που κρύβει μέσα της*, Έκθεση της Διεθνούς Επιτροπής για την Εκπαίδευση στον 21ο αιώνα υπό την προεδρία του Jacques Delors, μτφρ. Ομάδα εργασίας του Κέντρου Εκπαιδευτικής Έρευνας, εκδ. Gutenberg, 1999

Ερωτήσεις κατανόησης

- 1 Ποια σημαντικά βήματα έγιναν στην εκπαίδευση μετά το 1960 αλλά και ποια προβλήματα εξακολουθούν να υπάρχουν;
- 2 Τι είναι η βασική εκπαίδευση και γιατί είναι τόσο αναγκαία, ώστε να χαρακτηρίζεται «διαβατήριο για τη ζωή»;

Κείμενο 4 [Οι νέες τεχνολογίες θα αλλάξουν την εκπαίδευση]

Ακόμα και οι πιο παραδοσιακοί παιδαγωγοί έχουν αντιληφθεί πλέον ότι η τεχνολογία παρέχει στην εκπαίδευση πρωτόγνωρες δυνατότητες και την ωθεί προς ενδιαφέρουσες αλλαγές. Για παράδειγμα, μας επιτρέπει να διερευνούμε υποθετικά ερωτήματα, να προσομοιώνουμε καταστάσεις και φαινόμενα, να κάνουμε ορατά πράγματα που διαφορετικά θα έμεναν αόρατα και να κατανοούμε με σαφήνεια αφηρημένες έννοιες. Αυτή η παραδοχή δεν έγινε βεβαίως από τη μια μέρα στην άλλη.

Ο πρώτος στόχος που θέτει η κοινωνία του 21ου αιώνα για την αλλαγή του σχολείου είναι η εκπαίδευση να αρχίζει με βάση τις ανάγκες του μαθητή. Αντί δηλαδή το παιδί να προσαρμόζεται σε ένα πρόγραμμα σπουδών, θα πρέπει το πρόγραμμα αυτό να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του παιδιού. Οι πολυπληθείς τάξεις παιδιών με το ενιαίο ωρολόγιο πρόγραμμα και σύστημα βαθμολόγησης κρίνονται πλέον ανεπαρκείς και ζητούνται αλλαγές που θα επιτρέψουν την κάλυψη των αναγκών κάθε παιδιού, τώρα και στο μέλλον.

Ο αμέσως επόμενος στόχος της αλλαγής είναι να αλλάξει το περιβάλλον μάθησης. Και εδώ εμφανίζεται πλέον ως πολύτιμος αρωγός η νέα τεχνολογία με τις δυνατότητες που παρέχει. Η τάξη του αυριανού σχολείου δε θα περικλείεται πλέον από τους γνωστούς τέσσερις τοίχους, αλλά θα «μεταφέρεται» όπου το παιδί μπορεί να μάθει: κάθε τάξη θα είναι συνδεδεμένη μέσω του διαδικτύου με έναν απέραντο ιστό μάθησης, όπου το παιδί θα μπορεί να στραφεί για να αναζητήσει γνώσεις, παραδείγματα, απαντήσεις και λύσεις στα θέματα που του ανατέθηκαν, να συζητά με συμμαθητές που έχουν το ίδιο θέμα, να συμμετέχει σε ομάδες εργασίας και παρέες με κοινά μορφωτικά ενδιαφέροντα. Η τηλεεκπαίδευση και τα CD πολυμέσων θα είναι τα βασικά εργαλεία αυτής της τάξης.

Παράλληλα, όμως, θα πρέπει να αλλάξει και ο ρόλος του δασκάλου. Από τον ως τώρα ρόλο του μεταδότη γνώσης, ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να περάσει σε εκείνον του καθοδηγητή της αυτοδιδασκαλίας των μαθητών. Με άλλα λόγια, χρησιμοποιώντας την τεχνολογία για να εντοπίζει τις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες κάθε μαθητή ώστε να του βρίσκει τα κατάλληλα μονοπάτια αναζήτησης της γνώσης, ο εκπαιδευτικός θα επιστρέφει στον αυθεντικό –και ξεχασμένο– ρόλο του σωκρατικού δασκάλου. Θα πάψει πλέον να βλέπει τους μαθητές του ως παθητικούς αποδέκτες της διδασκαλίας του και θα τους παρέχει ευρύτερα χρονικά περιθώρια να κρίνουν, να σκέφτονται, να εφαρμόζουν, να συνθέτουν και να οραματίζονται. Ο δάσκαλος θα είναι το επίκεντρο της αναζήτησης της γνώσης, αλλά ποτέ πια η αυθεντία. Ο Σωκράτης, δύομισι χιλιάδες χρόνια μετά, φαίνεται ότι είχε –και σε αυτό– δίκιο.

T. Καφαντάρης, «Οι 10 τεχνολογικές καινοτομίες που θα αλλάξουν την εκπαίδευση», ένθετο «BHMASCIENCE», εφημ. *ΤΟ ΒΗΜΑ*, 12/1/2003 (Διασκευή)

Ερωτήσεις κατανόησης

- 1** Πώς μπορεί να βοηθήσει η τεχνολογία, ώστε ν' αλλάξει το «περιβάλλον μάθησης» στο σχολείο;
- 2** Ποιος ρόλος προδιαγράφεται για το δάσκαλο στο σχολείο του μέλλοντος στο οποίο θα αξιοποιείται η τεχνολογία;

B1

Οι διαθέσεις του ρήματος

Ακούω και μιλώ

1. Θέτει, εμφανίζεται, ζητούνται, θα επιτρέψουν, κάνουμε, οραματίζονται. Σε ποια φωνή βρίσκονται τα παραπάνω ρήματα του κειμένου 4;
2. Στην τελευταία παράγραφο του κειμένου 4 βρείτε πέντε ρήματα που να δείχνουν ενέργεια (δράση) του υποκειμένου.

Διαβάζω και γράφω

1. α. Οι Αθηναίοι μετέφεραν **τα παιδιά και τις γυναίκες** στην Τροιζήνα. (κειμ. 1)
β. Ο καθηγητής παρακινούσε **τους μαθητές**. (κειμ. 2)

Σ' αυτές τις φράσεις το υποκείμενο ενεργεί και η ενέργειά του μεταβαίνει κάπου. Ξαναγράψτε τις φράσεις χρησιμοποιώντας ως υποκείμενο των ρημάτων τις υπογραμμισμένες λέξεις. • Το υποκείμενο ενεργεί ή δέχεται μια ενέργεια;

.....
.....
.....

2. α. Ο καθηγητής μας έφεγγε **ολόκληρος**. (κειμ. 2)
β. Δυο τρία παιδιά χόρευαν **το τραγούδι μες στην τάξη**. (κειμ. 2)
γ. 100 εκατομμύρια παιδιά γράφονται **στο σχολείο (από τους γονείς τους)**. (κειμ. 3)
δ. Τρέφονται οι πρόσφυγες **με έξοδα του κράτους**. (κειμ. 1)
ε. Παραμένουν αποκλεισμένοι **από την εκπαίδευση**. (κειμ. 3)

Ποιος ενεργεί σε καθεμιά από τις προηγούμενες προτάσεις; • Ποια λέξη δέχεται την ενέργεια του ρήματος; • Το ρήμα δείχνει σε όλες τις περιπτώσεις ότι το υποκείμενο ενεργεί;

α.
β.
γ.
δ.
ε.

3. – Η βασική εκπαίδευση επιτρέπει σε όλους να **επωφεληθούν** από αυτήν. (κειμ. 3)
– Ολόκληρη η κοινωνία **ωφελείται** από την εκπαίδευση των γυναικών. (κειμ. 3)

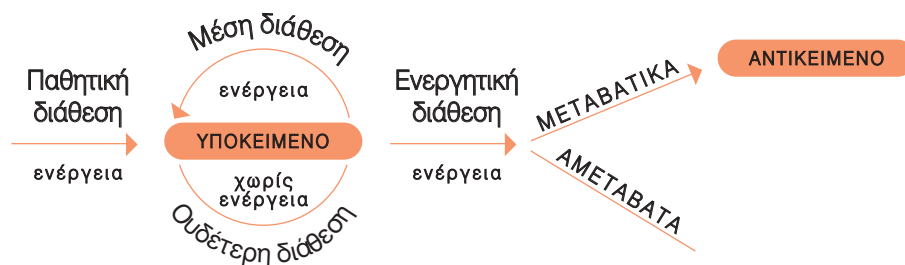
Βρείτε το υποκείμενο των ρημάτων με έντονους χαρακτήρες. • Από ποια λέξη δέχεται ενέργεια;

υποκείμενο δέχεται ενέργεια
.....

Μαθαίνω για τη **διάθεση του ρήματος** και την **παθητική σύνταξη**

- ▶ Η **διάθεση** αναφέρεται στη σημασία του ρήματος και στη σχέση που έχει με το υποκείμενό του και διακρίνεται σε **ενεργητική, παθητική, μέση** και **ουδέτερη**.
- ▶ Τα ρήματα, ως προς τη διάθεσή τους, είναι
 - **ενεργητικά**, όταν το υποκείμενο ενεργεί (παράδ. 2α, β)
 - **παθητικά**, όταν το υποκείμενο δέχεται ενέργεια από άλλον (παράδ. 2γ)
 - **μέσα**, όταν το υποκείμενο ενεργεί και η ενέργεια γυρίζει στο ίδιο (παράδ. 2δ)
 - **ουδέτερα**, όταν το υποκείμενο βρίσκεται σε μια κατάσταση (παράδ. 2ε).
- ▶ Η διάθεση του ρήματος είναι ανεξάρτητη από τη φωνή στην οποία ανήκει: δηλαδή, ένα ρήμα μπορεί να βρίσκεται στην ενεργητική φωνή και να έχει παθητική διάθεση (*Μαύρισα από τον ήλιο*) ή να βρίσκεται στην παθητική φωνή και να έχει ενεργητική διάθεση (*Χρειάζομαι χρόνο*).

- ▶ Όταν διατυπώνουμε ένα νόημα με ρήμα παθητικής διάθεσης, έχουμε **παθητική σύνταξη**.
- ▶ Στην παθητική σύνταξη, το προθετικό σύνολο (συνήθως από + αιτιατική) που φανερώνει το πρόσωπο ή το πράγμα από το οποίο παθαίνει κάτι το υποκείμενο λέγεται **ποιητικό αίτιο** (*Διαβάζω και γράφω*, 3).

4. Ποιο ρήμα μέσης διάθεσης πιστεύετε ότι αντιστοιχεί σε κάθε σκίτσο;

B2

Μεταβατικά και αμετάβατα ρήματα

Ακούω και μιλώ

1. Στο κείμενο 2 γίνεται λόγος για γεγονότα που διαδραματίζονται σε ένα σχολείο. Ποια ρήματα στην 1η παράγραφο δείχνουν τι κάνει ο καθηγητής και ποια τι κάνουν τα παιδιά;
2. Στο κείμενο 1 συναντούμε τα ρήματα *περιοριζόταν, πλησίαζε, παίρνει, σταματούσαν, ζήτησε*. Ποια από αυτά χρειάζονται κάποιο συμπλήρωμα για να ολοκληρωθεί το νόημά τους και ποια όχι;

Κείμενο 5 [Η Νέα Παιδαγωγική!]

Στην τετάρτη τάξη βασιλευε και κυβερνούσε ο Διευθυντής του Δημοτικού. [...] Μας είχε έρθει σπουδασμένος από την Αθήνα κι είχε φέρει, λέει, μαζί του τη Νέα Παιδαγωγική· θαρρούσαμε πως θα 'ταν καμιά νέα γυναίκα και την έλεγαν Παιδαγωγική· μα όταν τον αντικρίσαμε για πρώτη φορά, ήταν ολόμοναχος· η Παιδαγωγική έλειπε, θα 'ταν σπίτι. Κρατούσε ένα μικρό στριφτό βούρδουλα, μας έβαλε στη γραμμή κι άρχισε να βγάζει λόγο.

Νίκος Καζαντζάκης, *Αναφορά στον Γκρέκο*, εκδ. Ελένης Ν. Καζαντζάκη, 1971

«Εμείς του '60 οι εκδρομείς», Ημερολόγιο 1999, εκδ. Μεταίχμιο, 1999

Διαβάζω και γράφω

1. Παρατηρήστε τις παρακάτω ενέργειες του πρωταγωνιστή του κειμένου 5:
Ο Διευθυντής βασιλευε (α)
 κυβερνούσε (β)
 είχε έρθει (γ)
 είχε φέρει τη Νέα Παιδαγωγική (δ)
 κρατούσε ένα μικρό στριφτό βούρδουλα (ε)

Και τα πέντε παραπάνω ρήματα είναι ενεργητικά. Ποια από αυτά χρησιμοποιούνται χωρίς συμπλήρωμα; • Ποια έχουν κάποιο συμπλήρωμα στο οποίο μεταβαίνει η ενέργεια του ρήματος;

Χωρίς συμπλήρωμα χρησιμοποιούνται τα
Έχουν συμπληρώματα τα
Μεταβαίνει η ενέργεια του ρήματος στα

2. *Κρατούσε ένα μικρό στριφτό βούρδουλα. Άρχισε να βγάζει λόγο.*
Η ενέργεια του ρήματος μεταβαίνει σε κάποιο συμπλήρωμα. Τι παρατηρείτε στα ίδια ρήματα στις ακόλουθες προτάσεις;

Το διάλειμμα κράτησε πάνω από μισή ώρα. Η εκδήλωση άρχισε μετά τις εννέα.

Παρατηρώ ότι

Μαθαίνω για τα μεταβατικά και αμετάβατα ρήματα

- ▶ Τα ρήματα που δείχνουν ότι η ενέργεια του υποκειμένου δε μεταβαίνει σε κάτι άλλο λέγονται **ενεργητικά αμετάβατα** (Διαβάζω και γράφω, 1α, β, γ).
- ▶ Τα ρήματα που δείχνουν ότι η ενέργεια του υποκειμένου μεταβαίνει σε άλλο πρόσωπο ή πράγμα λέγονται **ενεργητικά μεταβατικά** (1δ, ε).
- ▶ Πολλά ρήματα της νέας ελληνικής γλώσσας είναι και μεταβατικά και αμετάβατα, σε διαφορετικό όμως κάθε φορά γλωσσικό περιβάλλον (2).

Π.χ. Άρχισε να βγάζει λόγο – Η εκδήλωση άρχισε μετά τις εννέα.

B3

Αντικείμενο – Μονόπτωτα και δίπτωτα ρήματα

Κείμενο 6 [Μιλάτε με το διπλανό σας]

Έχετε προσέξει πως, όταν θέλει κανείς να μιλήσει με τους συμμαθητές του μέσα στην τάξη, έχει συνέχεια προβλήματα; Φυσικά, μπορείτε να μιλάτε με το διπλανό σας, αλλά ακόμα κι όταν μιλάτε χαμηλόφωνα, η δασκάλα σάς ακούει και σας λέει: «Αφού έχεις τόσο πολλή όρεξη να μιλήσεις, έλα στον πίνακα για να δούμε αν είσαι πάντα τόσο φλύαρος!» και σας ρωτάει να της πείτε όλες τις επαρχίες με τις πρωτεύουσές τους, κι αυτό δημιουργεί ένα σωρό ιστορίες. Μπορεί βέβαια κανείς να συνεννοείται γράφοντας σε ένα χαρτί και ύστερα να το κάνει σαίτα και να το πετάει σ' αυτόν που θέλει, αλλά και τότε πάλι, σχεδόν πάντα, η δασκάλα το βλέπει και ζητάει να της το πάμε και ύστερα να το πάμε στο διευθυντή και επειδή συνήθως γράφει «Ο Ρούφους είναι βλάκας, δώστε το και σ' άλλους» ή «Ο Εντ είναι χαζός, δώστε το και σ' άλλους», ο διευθυντής θα σας πει πως θα καταντήσετε αγράμματοι, θα γίνετε αλήτες και πως αυτό θα κάνει τους γονείς σας να πονέσουν πολύ και πως σκοτώνονται για να σας αναθρέψουν σωστά. Και στο τέλος σάς τιμωρεί!

Ρενέ Γκοσινί – Ζαν Ζακ Σανπέ, *Ο μικρός Νικόλας και η παρέα του*, μτφρ. Ανδρέας Καρακίτσιος, εκδ. Σύγχρονοι Ορίζοντες, 2000

Ακούω και μιλώ

1. Αντικαταστήστε με δικά σας παραδείγματα από τη σχολική ζωή το συμπλήρωμα που είναι με έντονους χαρακτηριστές: (Ο καθηγητής) έφερε **δίσκους**. Διαπιστώσαμε **πως μόνο το χειροκρότημά μας είχαν ακούσει**. (κειμ. 2)
2. Βρείτε τα συμπληρώματα των παρακάτω ρημάτων.
 - α. Και δεν κάνετε μάθημα; (κειμ. 2)
 - β. Τους εξηγήσαμε και μας κοίταζαν κατάπληκτοι. (κειμ. 2)
 - γ. Ζήτησε από τον Αριστείδη να γράψει το όνομά του. (κειμ. 1)
 - δ. Έκαμνε προβολές, για να μας δείξει τόπους, φορεσιές, σπίτια. (κειμ. 2)
 - ε. Μας έφερε από το σπίτι του βιβλία. (κειμ. 2)

Διαβάζω και γράφω

1. Ξέρετε **αυτό**, ξέρετε **εκείνο**, ξέρετε **το άλλο**; (κείμε. 2): Απευθυνόμενοι στους συμμαθητές σας, χρησιμοποιήστε το ίδιο ρήμα και αντικαταστήστε τις αντωνυμίες με:
- ουσιαστικά
 - προτάσεις που να αρχίζουν με **ότι**
 - προτάσεις που να αρχίζουν με ερωτηματική αντωνυμία ή ερωτηματικό επίρρημα.
.....
2. **να μιλήσει** με τους συμμαθητές του, **να** της **πείτε** όλες τις επαρχίες, **δημιουργεί** ένα σωρό ιστορίες, **να** το **πετάει** σ' αυτόν..., **ζητάει** να της το πάμε, **θα** σας **πει** πως θα κατακτήσετε αγράμματοι. (κείμε. 6) Ποια μορφή έχουν τα αντικείμενα που συνοδεύουν τα ρήματα με έντονους χαρακτήρες στις παραπάνω φράσεις; • Μερικά από τα ρήματα των φράσεων αυτών έχουν δύο αντικείμενα· εντοπίστε τα.

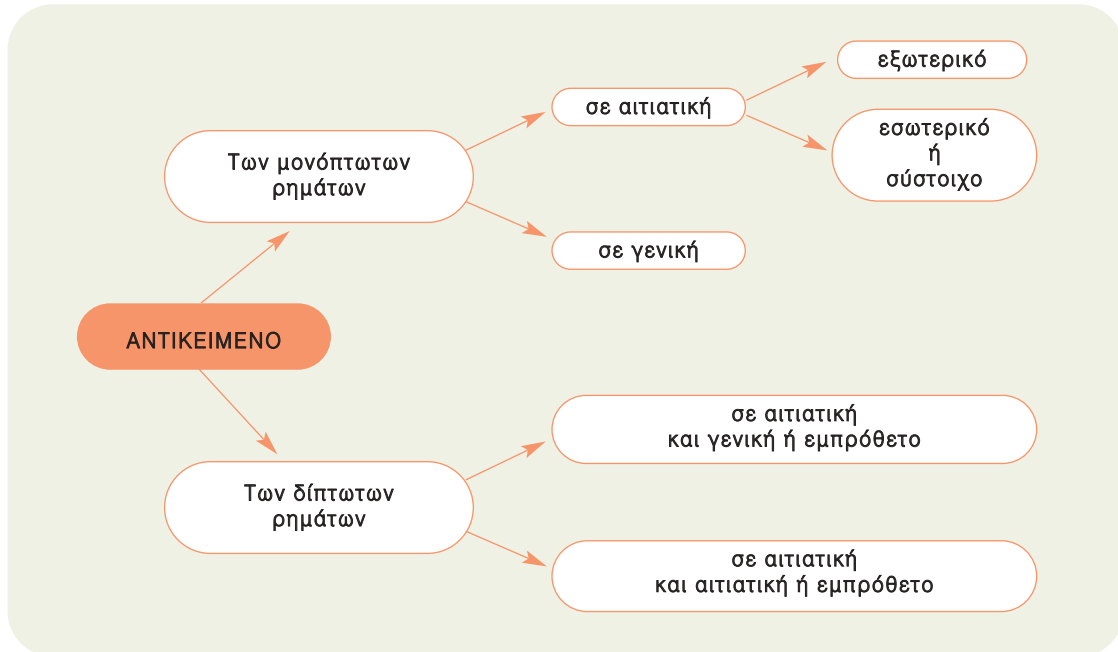
Ρήματα	Αντικείμενα	Μορφή

3. *Τραγουδούσαν, χόρευαν* (κείμε. 2): Αναφερόμενοι σε μια εκδήλωση του σχολείου σας, χρησιμοποιήστε τα ρήματα μέσα σε προτάσεις με αντικείμενο μια λέξη της ίδιας ετυμολογικής οικογένειας με αυτά.

.....
.....

Μαθαίνω για το **αντικείμενο** και τα **μονόπτωτα** και **δίπτωτα** ρήματα

- ▶ Το πρόσωπο ή το πράγμα που δέχεται την ενέργεια ή την επίδραση του υποκειμένου ενός μεταβατικού ρήματος και αποτελεί απαραίτητο συμπλήρωμα της έννοιάς του λέγεται **αντικείμενο**.
- ▶ Το αντικείμενο ενός μεταβατικού ρήματος μπορεί να είναι ουσιαστικό, αντωνυμία, αλλά και επίθετο, μετοχή και κάθε άλλο μέρος του λόγου και μια πρόταση ολόκληρη με άρθρο ή χωρίς άρθρο μπροστά τους, όταν παίρνουν τη θέση ουσιαστικού.
- ▶ Τα μεταβατικά ρήματα που χρειάζονται ως συμπλήρωμα μία μόνο πτώση (ένα αντικείμενο) λέγονται **μονόπτωτα**.
- ▶ Τα μεταβατικά που χρειάζονται ως συμπλήρωμα δύο πτώσεις (δύο αντικείμενα) λέγονται **δίπτωτα**. Από αυτά, το αντικείμενο που συνδέεται στενότερα με το ρήμα λέγεται **άμεσο**, ενώ το άλλο λέγεται **έμμεσο**, γιατί η ενέργεια του υποκειμένου του ρήματος απευθύνεται έμμεσα προς αυτό.

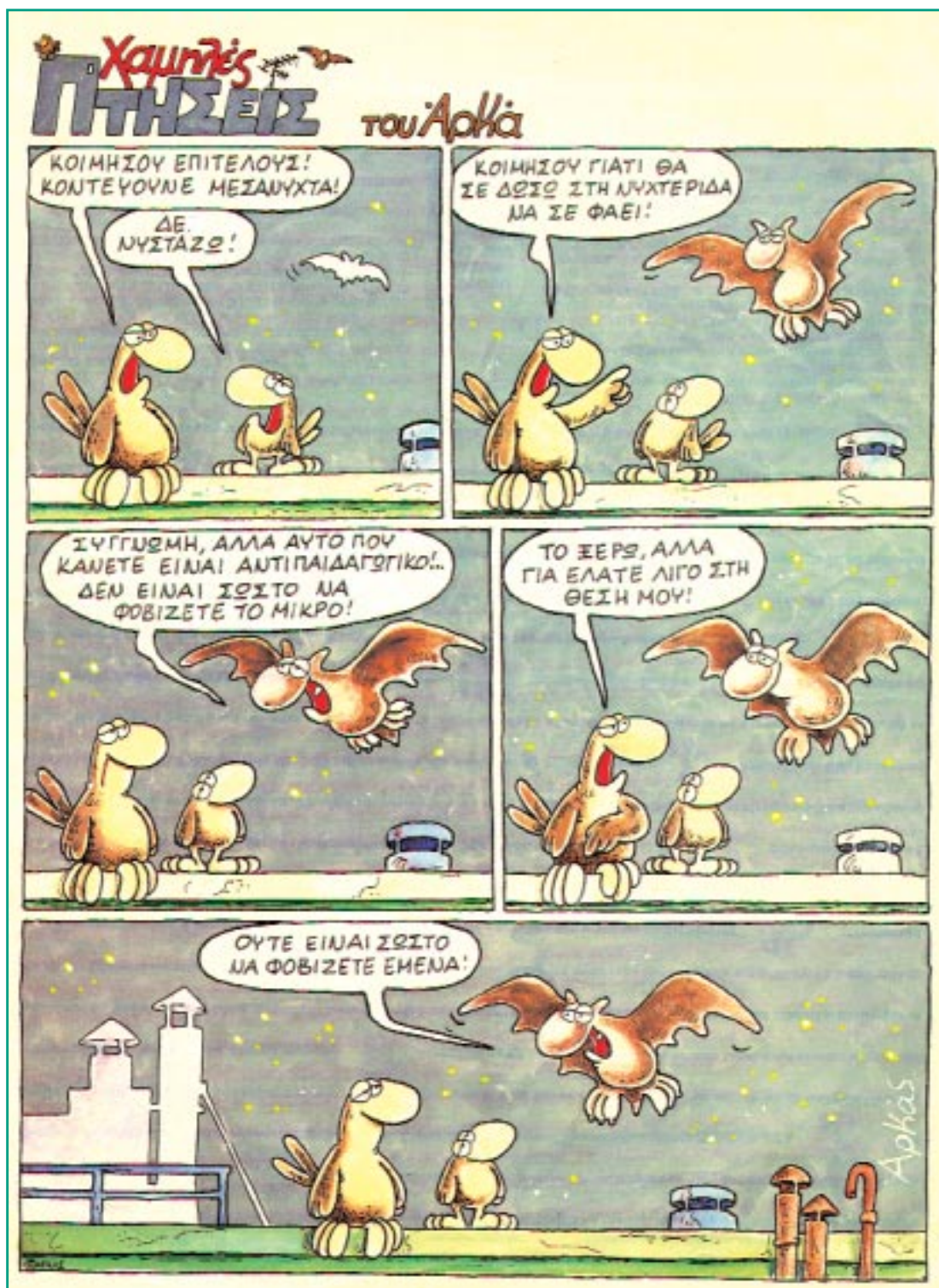

- ▶ Δύο ή περισσότερα όμοια αντικείμενα (όλα πρόσωπα ή όλα πράγματα) που βρίσκονται στην ίδια πτώση και συνδέονται μεταξύ τους με συνδέσμους ή χωρίζονται με κόμμα θεωρούνται μία πτώση.
- ▶ Στα μονόπτωτα ρήματα η γενική και στα δίπτωτα το έμμεσο αντικείμενο μπορεί να αντικατασταθεί από εμπρόθετο (με τις προθέσεις *από, με, σε, για* + αιτιατική).
- ▶ Στα δίπτωτα ρήματα που συντάσσονται με δύο αιτιατικές, η αιτιατική προσώπου ή του προσωποποιημένου πράγματος είναι το άμεσο αντικείμενο.
- ▶ Το σύστοιχο αντικείμενο έχει την ίδια σημασία –και συχνά και ετυμολογική συγγένεια– με το ρήμα.
Π.χ. Στην εκδήλωση του σχολείου όλοι φορούσαν ρούχα επίσημα.

Κείμενο 7 Κόμικς

Αρκάς, Μπαμπά, πετάω!, εκδ. Γράμματα, 1992

4. Βρείτε τις διαθέσεις των ρημάτων και τα αντικείμενά τους στο παραπάνω σκίτσο.

Ακούω και μιλώ

1. Ποια λέξη φανερώνει ότι το κείμενο 1 είναι απόσπασμα ενός μεγαλύτερου κειμένου; • Ποιο ρόλο παίζει η λέξη «ακόμα» σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο λόγου; • Τι εξυπηρετούν οι λέξεις «πάλι» και «αλλά» στη β' παράγραφο;
2. Ποιες λέξεις συνδέουν τις περιόδους λόγου και τις παραγράφους μεταξύ τους στο κείμενο 2;
3. Η πρώτη περίοδος λόγου στο κείμενο 3 επισημαίνει ένα πρόβλημα της σύγχρονης εκπαίδευσης. Ποια σχέση έχει με τις δύο παραγράφους του κειμένου;
4. Προσέξτε το κείμενο 4. Ποιες λέξεις και εκφράσεις συνδέουν τις παραγράφους μεταξύ τους στο κείμενο 4; • Εξηγήστε, με βάση τις συνδετικές αυτές λέξεις, με ποια σειρά θα γίνουν οι αλλαγές στην εκπαίδευση, σύμφωνα με το κείμενο.

Διαβάζω και γράφω

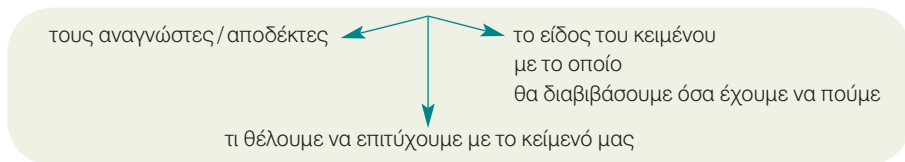
1. Μπορείτε να αποδώσετε σε μία παράγραφο όσα διαβάσατε στο κείμενο 2; • Προσθέστε κάποιες συνδετικές λέξεις, ώστε να βοηθήσετε τους αναγνώστες να παρακολουθήσουν τη σειρά με την οποία εξελίχθηκε το μάθημα στην τάξη. Για παράδειγμα, μπορείτε να αρχίσετε έτσι: «Στην αρχή μάς έφερνε...».
2. Μπορείτε να γράψετε τη θεματική πρόταση κάθε παραγράφου στο κείμενο 4; • Με ποιο σκεπτικό χώρισε ο συγγραφέας το κείμενο αυτό σε τέσσερις παραγράφους;
3. Μπορείτε να αντικαταστήσετε τις συνδετικές λέξεις ανάμεσα στις παραγράφους με άλλες, χωρίς να αλλάζει το νόημα του κειμένου 4;
4. Αφού μελετήσετε τη δομή κάθε παραγράφου του κειμένου 4, γράψτε έναν πλαγιότιτλο για καθεμία.

Μαθαίνω για τη συνοχή ευρύτερου κειμένου

- ▶ Για να γράψουμε ένα κείμενο, πρέπει να έχουμε αποφασίσει:

1. ποιο είναι το θέμα μας·
2. ποια ζητήματα σχετικά με το θέμα αυτό θέλουμε ή μας ζητούν να αναπτύξουμε στο κείμενό μας·
3. ποιος είναι ο σκοπός για τον οποίο γράφουμε. Ο σκοπός μας προσδιορίζεται από τρία κυρίως στοιχεία:

- ▶ Είναι απαραίτητο το κείμενό μας να έχει αλληλουχία, δηλαδή, να υπάρχει ομαλή μετάβαση από τη μία σκέψη στην άλλη. Έπειτα, πρέπει να βρούμε πώς θα οργανώσουμε τις ιδέες αυτές σε παραγράφους, ώστε η καθεμία να έχει σαφές νόημα. Για να γίνει σαφέστερη η αλληλουχία, δηλαδή η λογική σχέση και συνέχεια που πρέπει να υπάρχει ανάμεσα στις ιδέες του κειμένου, χρησιμοποιούμε τις κατάλληλες συνδετικές λέξεις ή φράσεις.
- ▶ Τα κείμενα διαφέρουν μεταξύ τους ανάλογα με το είδος τους. Αλλιώς είναι οργανωμένη μια επιστολή σε ένα φίλο μας κι αλλιώς ένα άρθρο σε ένα μαθητικό περιοδικό. Για το λόγο αυτό πρέπει να λαμβάνουμε υπόψη μας όχι μόνο σε ποιον απευθυνόμαστε, αλλά και τι γνωρίζει για το θέμα μας.
- ▶ Παρόλο που τα κείμενα διαφέρουν πολύ μεταξύ τους ανάλογα με το είδος τους, συνήθως σε όλα μπορούμε να διακρίνουμε: **1.** τον πρόλογο, **2.** το κύριο θέμα τους, **3.** τον επίλογο.
- ▶ Ανάλογα με το είδος του κειμένου μπορεί να υπάρχει προσφώνηση-επιφώνηση (π.χ. επιστολή, ομιλία κτλ.) ή τίτλος (π.χ. άρθρο σε εφημερίδα).

1. Συνδυάστε τα ουσιαστικά από τα προηγούμενα κείμενα: *εκπαίδευση, καθηγητής, σχολείο, μαθητής, διευθυντής* με κάθε ομάδα επιθέτων/μετοχών:

<i>εκπαίδευση</i> •	• αυστηρός
	• καταρτισμένος
	• επιεικής
<i>καθηγητής</i> •	• επιμελής
	• δημιουργικός
	• προσεκτικός
<i>σχολείο</i> •	• προσχολική
	• γενική
	• επαγγελματική
<i>μαθητής</i> •	• δυναμικός
	• τυπικός
	• σχολαστικός
	• ημερήσιο
<i>διευθυντής</i> •	• δημόσιο
	• πειραματικό

Μπορείτε να βρείτε κι εσείς άλλα επίθετα που να ταιριάζουν με αυτά τα ουσιαστικά;

.....
.....

2. Επιλέξτε από τα εισαγωγικά κείμενα ρήματα και ουσιαστικά που αναφέρονται στο σχολείο και στην εκπαίδευση γενικότερα. • Στη συνέχεια αξιοποιήστε ορισμένες απ' αυτές τις λέξεις στη δραστηριότητα παραγωγής λόγου που θα σας δοθεί παρακάτω και θα σας ζητάει να παρουσιάσετε προτάσεις για τη βελτίωση-αλλαγή του σχολείου σας.

Κείμενο	Ρήματα	Ουσιαστικά
1		
2		
3		
4		

3. Αναζητήστε τόσο στα εισαγωγικά κείμενα όσο και σε κείμενα άλλων μαθημάτων της τάξης σας (Ιστορία, Θρησκευτικά, Γεωγραφία κτλ.) λέξεις που χρησιμοποιούνται για τη σύνδεση των παραγράφων. • Αξιοποιήστε κάποιες απ' αυτές τις λέξεις στη δραστηριότητα παραγωγής λόγου που θ' ακολουθήσει.

Πίνακας συνδετικών λέξεων ή φράσεων

Ακούω και μιλώ

1. Σας αρέσει ο τρόπος που οργανώνει το μάθημά του ο δάσκαλος στο απόσπασμα του κειμένου 2; • Για ποιους λόγους;
2. Οργανώνετε μια συζήτηση στο σχολείο σας με θέμα: «Αναζητώντας ένα σύγχρονο διαφορετικό σχολείο».
 - Στην αρχή ένας μαθητής θα παρουσιάσει μια περιγραφή του σχολείου που προτείνει ο συγγραφέας του κειμένου 4.
 - Στη συνέχεια ο καθένας από εσάς να περιγράψει πώς θέλει να είναι το σχολείο στο μέλλον. Μπορείτε να ξεκινήσετε την περιγραφή σας από το σχολικό χώρο (κτίριο, αίθουσες), το διδακτικό υλικό και να συνεχίσετε με τους εκπαιδευτικούς, τον τρόπο διδασκαλίας κτλ.

Διαβάζω και γράφω

1. Ανατρέξτε στα βιβλία Ιστορίας και συλλέξτε στοιχεία για την εκπαίδευση στην Αρχαία Ελλάδα και στο Βυζάντιο. • Κάντε μια σύντομη γραπτή παρουσίαση αυτών των μορφών εκπαίδευσης και ανακοινώστε τη στους συμμαθητές σας.
2. Ένας φίλος σας που μένει μακριά σας γράφει ότι σκέφτεται να εγκαταλείψει το σχολείο. Γράψτε του μια απάντηση τονίζοντας τους λόγους για τους οποίους πρέπει να το συνεχίσει.
3. Για τη μαθητική εφημερίδα που θα εκδώσετε στην επόμενη Διαθεματική εργασία σας ζητούν να γράψετε ένα σύντομο άρθρο (2-3 παραγράφων) στο οποίο θα παρουσιάζετε τα προβλήματα του σχολείου σας και στη συνέχεια τις προτάσεις σας για τη βελτίωσή του στο άμεσο μέλλον.

- Προσέξτε πώς θα οργανώσετε το κείμενό σας (συμβουλευτείτε και τη θεωρία για τη συνοχή ευρύτερου κειμένου).
- Πόσες παραγράφους έχει;
- Ποιο θέμα θέτει η καθεμία;
- Πώς συνδέονται οι παράγραφοι μεταξύ τους;
- Έχει αλληλουχία το κείμενό σας;
- Πώς την εξασφαλίσατε;
- Προσπαθήστε να αξιολογήσετε με βάση τους άξονες αυτούς το κείμενό σας.

Διαθεματική εργασία

▶ Το τμήμα σας αποφασίζει να εκδώσει ένα τεύχος της μαθητικής εφημερίδας ή του περιοδικού με αφιέρωμα στο σχολείο σας. Το αφιέρωμα αυτό θα έχει τίτλο: «**Η ιστορία του σχολείου μας**». Για να καταφέρετε να ετοιμάσετε αυτό το αφιέρωμα, σας προτείνουμε:

- Χωριστείτε σε τρεις ομάδες: μία θα ασχοληθεί με το Σχολείο του χθες, μία με το Σχολείο του σήμερα και μία με το Σχολείο του αύριο.
- Συγκεντρώστε φωτογραφίες, παλιές και σύγχρονες, στοιχεία από την Τοπική Ιστορία, από το αρχειακό υλικό του σχολείου σας. Μπορείτε ακόμα να πάρετε συνεντεύξεις από μαθητές και εκπαιδευτικούς του σχολείου σας, παλιότερους και σύγχρονους, ή και από άλλους τοπικούς παράγοντες. Παράλληλα αναζητήστε υλικό σε εφημερίδες και εκπαιδευτικά περιοδικά είτε στη βιβλιοθήκη του σχολείου είτε στο διαδίκτυο.
- Ταξινομήστε το υλικό που συγκεντρώσατε. Οργανώστε το και γράψτε τα δικά σας συνοδευτικά κείμενα.
- Σε συνεργασία με τον καθηγητή της Πληροφορικής, δώστε στο υλικό σας ηλεκτρονική μορφή.

Χρήσιμες ηλεκτρονικές διευθύνσεις

1. <http://www.yperth.gr> (δικτυακός τόπος του Υπουργείου Παιδείας)
2. <http://www.students.gr> (πληροφοριακό υλικό για το σχολείο, το βιβλίο κ.ά.)
3. <http://www.e-paideia.gr> (ενημέρωση για την Παιδεία στον κόσμο σήμερα)
4. <http://gym-n-souliou.ser.sch.gr> (ενδιαφέρουσα ιστοσελίδα ενός Γυμνασίου)

ΑΣ ΘΥΜΗΘΟΥΜΕ ΤΙ ΜΑΘΑΜΕ Σ' ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ

- ▶ Οι διαθέσεις του ρήματος είναι:
- ▶ Τα ενεργητικά ρήματα χωρίζονται σε
- ▶ **α.** Μερικά πουλιά είχαν καλή φωνή.
Το ρήμα έχει αντικείμενο και λέγεται
- ▶ **β.** Μας έφερνε βιβλία διάφορα.
Το ρήμα έχει αντικείμενα και και λέγεται